

REVISTA ENCICLO- PEDICĂ

REVISTĂ PERIODICĂ LUNARĂ

Răspunzător: Ioan Corbu, Cluj, Str. Gen. Grigorescu 16.

Se împarte gratuit, în librării 3 Lei exemplarul

La diresăturile publicate în n-rul din urmă la Dicț. Academiei îmi țin de datorință să arăt, că comunicatul cu versul dela „învește“ se datorește numai unei scăpări din vedere (nu e singura în această fasciculă) a redactării acestui cuvânt, la care amicul meu prof. N. Drăganu n'a avut nici un amestec. Fiind vorba la „Museul limbei“ de „învește“ a amintit d-lui prof. S. Pușcariu versul, de unde însă nu urma cătuși de puțin, ca comunicatul nostru făcut pe fișă să fiă trecut cu vederea.

Martori neascultați. În procesul contra d-lui N. Crainic propunem apărări să aducă între martori poeziile d-sale: „Mănăstirea“ și „Patria“ — sunt dintre cele mai frumoase și mai curate inspirații ale *sufletului românesc*.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

Indreptarul limbei.

Sub acest titlu și subtitlul „Invasia străinismelor inutile“ d-l I. Aurel Candrea, autorul Dicționarului „Cărți românești“, a deschis o rubrică în „Universul“, în care dă alarma, că „limba e în primejdie“ și că se apropie cu pași uriași de „peirea“ ei, și deci se simte lipsa de a purcede la luptă în contra invasiei străinismelor de prisos. Alarma e cu totul îndreptățită, cum am arătat și noi, și alți, Academia are și un premiu înființat de dr. C. Păcuraru—Bianu pentru continuarea invasiei străinismelor. Dar aceste îndemnuri singurate nu le urmăză nimeni, și n'au nici autoritatea de lipsă ca să le impună, până când Academia nu va lua însăși lucrul a mână, și ne va da Dicționarul propus în aceste pagini.

Când purcedem la apărarea și curarea limbei, înainte de toate se impune însă să fipsăm principiile. Noi le-am arătat aici, și le-am vădut în lucrările clasice alui T. Cipariu, înființătorul școlii adevărate românești, a cărei înfăptuire școla fonetistă, școla anarhiei, n'a făcut decât să le destreme și să le dărâme, căci tot răul, invasia străinismelor de prisos, purcede din lipsa de principii sănătoase a școlii fonetiste.

Revenind la indemnurile, altcum sănătose, ale d-lui Candrea, constatăm din capul locului marea scădere, lipsa de principii. Vre să ne dea un „îndreptar al limbei“, dar nu ne lămurește lucrul de căpetenie: ce înțelege d-lui sub „străinisme“ și care e limba românească adevărată, cu care ar trebui să le înlocuim. Străinismele, cari le-a înferat până acum și ne îndemnă să le înlăturăm, sunt franțuzisme, cari în cea mai mare parte sunt de origine latină, fiind l. franceză l. neolatină, pentru care motiv s'au rostit și filologi noștri, ca să împrumutăm termini, cari ne lipsesc, din această limbă, deși era mai corect să-i împrumutăm din limba italiană, a cărei forme sunt mult mai aprópe de formele limbei noastre, ca și de ale limbei mame — latine, cum a arătat și îndrumat și Cipariu.

Și noi suntem de acord cu d-l Candrea, că aceste franțuzisme cată să le înlăturăm, chiar dacă sunt de origine latină, când putem să le înlocuim cu cuvântul românesc, dar românesc cu adevărat, nu cum înțelege școla fonetistă și d-l Candrea. Dar d-sa nu ne lămurește, în principiu, care e cuvântul românesc. Ba am văzut în primul articol, cu care deschide focul contră străinismelor, folosind ungurismul „belșug“. Apoi asta e limba românească, cu care avem să înlocuim franțuzismele de origine latină? Sunt limbă românească toate străinismele și țigănistemele aflate la Români respirați printre străini, sau cari ni le-au adus Țigani, cerșitori și demagogia fonetistă, și sunt luate în Dicționarele limbei române (?), ca „bogdaproste, necaz (rom. „supăr“), tămădui, alcătui, ocoș, cozondraci, feleleat, vileag... gândire...“? Óre aceste-a nu amenință cu „peire“ limba românească, nu sunt aceste-a „străinisme inutile“ și încă neasemănat mai periculoase, sau mai bine đis, singurele periculoase, când vedem cum se ruteniză limba și poporul român în Bucovina, cum se secuiză în Transilvania chiar ađi sub despusul românesc? Școla românească bolșevizată, în loc să cultive limba românească, o necă și sugrumă, o slaviză, maghiariză... cum au făcut chiar și cu „cugetul“ românesc. N'are nemica de đis la asta „îndreptarul limbei“? Și ca o ironie a „îndreptarului limbei“, el e subîmpărțit sub titlul unguresc „fel de fel“, vorba cee-a: „cu musca pe căciulă“. Facem un apel călduros la redacția „Universului“ să alunge musca de pe căciulă, căci e o adevărată batjocură pentru „îndreptarul limbei“, și să o înlocuiească cu românescul: „ună-alta“.

Dar d-l Candrea în „îndreptarul“ d-sale pentru înlocuirea „monstruosului străinism: „octroaia“ află în „limba română și verbul: acorda“. Dar acest-a e tot așe un străinism și franțuzism ca și „octroaia“, și deci am pus cu tot dreptul întrebarea:

„ce înțelege d-l C. sub limbă românească“, mai ales când te apuci să o curățești de străinisme. Noi am arătat, că considerăm de limbă românească și neologismele, cari conțin rădăcini de origine latină, cari se află și în limba română, cum e cazul și cu „acorda“ (rom. : „córdă“, în franceză vine dela l. „cor“), dar d-l Candrea nu ne-a spus-o, nu ne-a lămurit.

Indreptarul limbei a fost început cu criticarea formei „aibe“, corect: „aibă“ (pe la noi „aivă“). Pentru a demonstra că forma „aibă“ e cea corectă, se citează din scriptura vechiă și poesia poporană, ba, dómne-iértă, ne îndrumază și la l. latină („habeat“). Mie mi-au strigat bolșevici și m'au înjurat „latinist“, deși n'am îndrumat la l. latină, ci numai la l. română și la legile ei gramaticale și fonetice. Departe de mine cugetul de a face imputări d-lui Candrea pentru aceste citate, vreau însă să arăt lipsa de principii, care nu e numai a d-sale, ci a școlii fonetiste. Pentru corectitatea formei „aibă“ nu ne-a arătat chiar argumentul cel mai de căpetenie: gramatica românească. Forma „aibe“ nu e corectă, pentrucă persóna a treia, conjunctiv la conj. II, III, IV, se face cu sufipsa *ă* și nu *e* (ca la conj. I). Am arătat, că chiar și la îndreptările ortografice Academia nu s'a întemeiat pe gramatică pentru a convinge lumea, că formele „suferă, acoperă“ nu sunt corecte, ase că am vădut pe unii murmurând, că ce gust i-a venit Academiei să preschimbe pe îndătinatul: „suferă“ în „sufere“. Școla fonetistă nu vre să șcie de gramatică, pentru ea tóte scâlâmbările de limbă ale străinilor și ale sale sunt gramatică, evoluție și limbă românească (mâncăruri — se aude și la Radio — scrim, paștele. — nici „Universul“ nu urmază „indreptarul“ — noui...). Așe vedem și la d-l Candrea forma „peire“, pe la noi se dice „perire“, și acésta e forma corectă, căci infinitivul e „peri“ nu „pei“ nici „piei“. La îndreptarea limbei avem lipsă și de gramatică și de principii.

Am criticat și noi forma „noui“ (masculină, dar femenină?) ca și d-l Candrea, dar nu vedem ce legătură află d-sa între *u* din „noui“ și *u* final, mut introdus de „latiniști“(?). Acest *u* final se află în scrisul vechiu românesc, de pe când el era rostit, și nu mut, și revine și ađi totdeauna înaintea articolului *l*, sau a cuvintelor fără accent (ducu-mě, rogu-te, însu-ți...), și deci nu era neapărat de lipsă să fiă cine-va un „latinist“ urgisit, ca să-l reintroducă.

După principiile arătate de noi, la înlocuirea lui „declanșa“ vom prepune pe rom. „a (se) înțeți, sau descătușa“ (pe cari fonetiști le lasă să piéră) în locul lui „deslânțui“ (lanț e slav), sau „erumpe“, a cărui rădăcină (pe la noi: rumpe, nu rupe) o folosește și poporul în acest înțeles: „a rupt-o la fugă“. Pentru

„rata“ înainte de a recurge la slavul „greș, a da greș“ vom folosi pe rom. „s'a infundat“ (bulg. „împotmolit“), sau „s'a ales nemica“. Pentru „octroaia“ înainte de neologismul „acorda“ vom aplica pe rom. „încuviința“. Pentru „sudură“ în locul slavului „lipi“ „alipire“ se poate dice „îngeminare, imbinare“, sau în exemplul dat : „unire (sufletescă)“. Cât pentru „neviabil“ cu rădăcină curat rom. : „via, invia“, nu înțelegem de ce nu l-am pute răbda, și de ce am prepune pe slavul „netramic“ în o limbă neolatină. Dar pentru „tranic“ avem pe la noi și un termen curat rom. : „țitor, lucru țitor (care ține mult)“. În loc de „un învățat *singular*“ nu vom pute dice „singur“, dar de ce neologismul „isolat“, când avem rom. „însingurat“ (nu e luat în Dicț. „C. R.“).

Scrisul d-lui Candrea ca al tuturor fonetiștilor e plin de „străinisme inutile“, de cari te împiedici la tot pasul, ca bună-ora slavul „privi“ (necunoscut pe la noi), cărui-a îi dau înțelesuri necunoscute de popor. Unde se aude la popor : „în ce mă privește“ (se uită la mine)? Poporul dice : „despre mine, din partea mea“. Indreptarea limbei nu se poate face fără principii conducătoare. Aprețiam lucrările și Dicționarul d-lui Candrea, dar ca Români și ca limbă neolatină nu ne vom împăca niciodată, că tot ce e luat în acel-a, și numai acee-a, și că mai ales străinismele („gândire“ și nu „cugetare“ ...) sunt *limbă românească*.

D-Sale Dlui
P. T. D.

Liceul de Stat
Redacția

biblioteca

universității

Loc

